YTTRANDE

2017-10-03 Sametingets dnr 1.2.1- 2017-1043

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Delbetänkande SOU 2017:60 Utredningen om en stärkt minoritetspolitik; Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (Ku2017/01534/DISK)

Sametinget är både ett folkvalt parlament och en förvaltningsmyndighet inom rennäringens område och för samisk kultur.[1] Det folkvalda parlamentet består av 31 ledamöter som väljs vart fjärde år. På myndigheten arbetar ett femtiotal tjänstemän fördelade på huvudkansliet i Giron (Kiruna) samt kontoren i Jåhkåmåhkke (Jokkmokk), Dearna (Tärnaby) och Staare (Östersund). Sametingets kansli fungerar som en värdmyndighet som utför handläggande och administrativa uppgifter när ledamöterna sammanträder i plenum eller nämnder.[2]

Sametinget inrättades 1993 som en särskild statlig myndighet med uppgift främst att bevaka frågor som rör samisk kultur. Efter inrättandet har Sametinget fått ytterligare uppgifter, bland annat som central förvaltningsmyndighet för rennäringen och med uppgifter inom minoritetspolitiken. Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan år 2010 ett gemensamt nationellt uppföljnings- och samordningsansvar för Sveriges minoritetspolitik och myndigheterna ska verka för det minoritetspolitiska målet med utpekade delområden. Sametinget ska ansvara för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska.[3]

Sammanfattning

I betänkandet konstateras att minoritetspolitiken misslyckats nästan helt när det gäller att tillförsäkra de grundläggande rättigheterna för alla de fem nationella minoriteterna i landets samtliga kommuner. Sametinget har som uppföljningsmyndighet sedan år 2010 visat på både utveckling men även utmaningar vad gäller förverkligandet av nationella minoriteters rättigheter. Sametinget har påtalat vikten av en utredning för att förtydliga och förstärka det minoritetspolitiska området. Utredningen har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen samt att utreda ett antal särskilda frågor. Sametinget konstaterar att utredningen inte beaktat det samiska folkets vilja att benämnas som urfolk och inte som nationell minoritet. Sametinget ser även brister i analysen då urfolket samerna och de samiska språken knappt omnämns utan

[1] Förordning(2009:1395) med instruktion för Sametinget
[2] ESV, Analys av Sametinget, Finansiering och intern styrning och kontroll (ESV 2017:6)
[3] Förordning(2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Cujuhus/adress
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA
Besöksadress: Adolf Hedinsvägen 58

Telefovdna/telefon
0980 - 780 30 (växel)

E-post/webbplats
e-post: kansli @sametinget.se
www.sametinget.se
www.minoritet.se
www.samer.se

snarare osynliggörs i utredningen. Sametinget noterar vidare att utredningen inte varit beredd att värna eller föreslå fler uppgifter till Sametinget.
Sametinget instämmer att delmålet språk och kulturell identitet är viktigt men för samernas del är det även av stor betydelse att de två andra delmålen; diskriminering och utsatthet samt rätten till inflytande och delaktighet inte nedprioriteras.

Enligt Sametinget ska de samiska språken kunna användas inom alla samhällsområden och att det allmänna ska ha ett särskilt ansvar för att samiskan används. Att samisktalande erbjuds service på de samiska språken i sina kontakter med förvaltningsmyndigheter är avgörande för att samer ska kunna använda sig av sitt språk.

Sametinget delar utredningens bedömning att grundskyddet i lagstiftningen fått dåligt genomslag i landet. Det är Sametingets uppfattning att avsaknaden av sanktionsmöjligheter kan vara en förklaring till att grundskyddet inte fått bättre genomslag. Även statsbidrag till kommuner och landsting utanför förvaltningsområdena är incitament som kan bidra till en bättre tillämpning av lagens grundskyddsparagrafer. Sametinget bedömer att frågor om urfolket samerna samt de samiska språken får bättre genomslag om frågorna integreras i styrdokument som handlar om mänskliga rättigheter än att det upprättas planer enbart för minoritetspolitiska frågor.

Sametinget ser det som självklart att nuvarande frågor och anslag som omfattar urfolket samerna och de samiska språken ska hanteras av Sametinget även i framtiden och inte av någon annan myndighet. Sametinget utgår från att riktade resurser tilldelas för detta arbete. Även organisationer som företräder urfolket samerna ska ha resurser motsvarande de nationella minoriteternas riksorganisationer. Resursfördelningen inom Sveriges åtagande inom minoritetspolitik får inte vara missgynnande för urfolket samerna.

Sametinget konstaterar att utredningen inte föreslår tillräckliga och tydliga ändringar i lagstiftningen. En konsekvens av detta blir att överklagandemöjligheter inte kan införas. Det är också anmärkningsvärt att utredaren hänskjuter frågan om införande av tillsyn till nästa översyn. Sametinget är även osäker på effekterna av utredningens förslag när det gäller förverkligandet av minoritetspolitiken.

Sametinget instämmer i att myndigheter med tillsynsansvar behöver integrera minoritetsfrågorna bättre samt är positiv till att regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter förs över till skollagen respektive socialtjänstlagen. Däremot ska inte regleringen i dessa lagar begränsas till endast förvaltningsområdet för samiska utan gälla i hela landet.

Sametinget instämmer i utredningens bedömning gällande att ett centrum för samisk hälsa bör etableras men anser att det samiska folket själv ska ansvara för verksamhetens inriktning.

Sametinget delar utredningens bedömning angående Samiskt språkcentrum men har synpunkter på hur utvärderingen gått till. Sametinget ser inrättande av fler språkcentrum belägna inom respektive språkområde som nödvändigt. Vidare ska ansvaret för språkvård när det gäller de samiska språken även i framtiden hanteras av Sametinget och inte av någon annan myndighet.

Sametinget förväntar sig att regeringen vid den fortsatta behandlingen av detta betänkande respekterar samernas urfolksstatus. Samerna ska omtalas som urfolk, inte nationell minoritet. De samiska språken ska räknas som urfolksspråk i Sverige och lagstiftning ska uppdateras i enlighet med detta. En samisk språklag ska inrättas och ersätta andra lagar som reglerar samernas språkliga rättigheter. Samernas inflytande och delaktighet såväl inom som utanför Sametingets ramar måste säkerställas inom samtliga områden såsom språk, utbildning, kultur och näringsliv.

Avslutningsvis anser Sametinget att utredningens förslag inte är tillräckliga för att säkerställa Sveriges åtagande enligt Europarådets Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

2. Uppdraget och dess genomförande

Sametinget har både till regeringen och till utredningen framfört det samiska folkets begäran om att samernas status som urfolk ska framgå och tydliggöras i all gällande lagstiftning. Sametinget konstaterar att utredningen inte beaktat det samiska folkets vilja att benämnas som urfolk och inte som nationell minoritet. I egenskap av urfolk har samerna också rätt till självbestämmande. Denna rättighet stadgas bland annat i artiklarna 3-5 i FN:s urfolksdeklaration (UNDRIP) från år 2007 som Sverige undertecknat. Det samiska självbestämmandet behandlas även i den nordiska samekonvention som är under förhandling. Statsminister Stefan Löfven har i regeringsförklaringen 2015 uttalat att ”samerna har en särskild ställning som Sveriges urfolk. Regeringen avser att arbeta med att öka samiskt inflytande och delaktighet. Sametinget stärks”. I regeringsförklaringen 2016 uttalas att samiskt självbestämmande stärks och att samisk kultur och samhällsliv värnas. I regeringsförklaringen 2017 sägs att en stor satsning görs på Sametinget.
Sametinget förväntar sig att regeringen vid den fortsatta behandlingen av detta betänkande respekterar samernas urfolksstatus. Samerna ska omtalas som urfolk, inte nationell minoritet. De samiska språken ska räknas som urfolksspråk i Sverige och lagstiftning ska uppdateras i enlighet med detta. En samisk språklag ska inrättas och ersätta andra lagar som reglerar samernas språkliga rättigheter. Samernas inflytande såväl inom som utanför Sametingets ramar måste säkerställas inom samtliga områden såsom språk, utbildning, kultur och näringsliv. Den nuvarande ordningen kan ses som ett kolonialt arvegods där det finns en inbyggd strukturell/institutionell diskriminering som är en konsekvens av en maktordning där samerna är underordnande. Det är beklämmande att utredningen vill behålla denna maktordning.
Sametinget konstaterar att urfolket samerna och de samiska språken knappt omnämns utan snarare osynliggörs i utredningen.

Utifrån statsministerns regeringsförklaring och intentionerna i minoritetspolitiken och Europarådets konventioner anser Sametinget att det är ett mycket märkligt tillvägagångsätt att tillsätta en utredning som berör urfolket samerna utan att diskutera direktiven eller Sametingets möjlighet till inflytande och delaktighet i utredningens arbete.[4]

3. Överblick och övergripande bedömningar

[4] Begäran om möte med minister Alice Bah Kunhke, 2016-09-02, dnr 2015-1120

Utredningen nämner att det finns fem erkända nationella minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Sametinget vill påtala att samiska språket består av fler än ett språk. I Sverige talas nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska, pitesamiska och umesamiska. Det är stora skillnader i ordförråd och grammatik mellan de olika samiska språken. Skillnaden mellan sydsamiska och nordsamiska kan liknas med svenska och färöiska.[5] Eftersom det är stora skillnader mellan de olika språken och det råder stor okunskap kring detta hade det varit önskvärt att utredningen tydliggjort språkskillnaderna och på så sätt bidragit till ökad kunskap.

Sametinget vill även poängtera att det är olyckligt att utredningens webbenkät med frågor om språk, kultur och minoritetsrättigheter endast översattes till ett av de fem olika samiska språken som talas i Sveriges. Det är av stor vikt och betydelse att dokument översätts till samtliga samiska språk; nord-, lule-, ume-, pite- och sydsamiska.

3.7 Behov av mer kunskap om eventuella skillnader mellan könen.

Sametinget stödjer till viss del utredningens förslag men vill själv ansvara för jämställdhetsarbetet. Riktade resurser behövs för detta, enligt äskandet i budgetunderlaget[6]. Sametinget vill komplettera utredningens beskrivning av Sametingets jämställdhetsarbete. Sametinget har sedan år 2004 arbetat med jämställdhetsfrågor och plenum har 2016 antagit ett nytt jämställdhetsprogram. Målsättningen är att samer oavsett kön ska ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter inom alla områden. Under 2010 hade Sametinget ett regeringsuppdrag att arbeta för att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet.[7] Sametinget har en handlingsplan för jämställdhetsintegrering och är också en JiM myndighet (Jämställdhetsintegrering i Myndigheter).

3.8.1 Överföringen av språk och kultur mellan generationerna behöver prioriteras

Utredningen bedömer att minoritetspolitikens delmål språk och kultur ska få en särskild tyngd.
Sametinget håller med om att det är ett viktigt delmål. För att bryta den språkbytesprocess och negativa språkutveckling som pågår är Sametinget i behov av utökade resurser. Detta vidareutvecklas i avsnitt 4.1.3, 8.2, 12.3 och 12.5.

För samernas del är det även av stor betydelse att de två andra delmålen; diskriminering och utsatthet samt rätten till inflytande och delaktighet inte nedprioriteras.

Delaktighet och inflytande handlar om grundskyddet som utredningen i ett annat kapitel i delbetänkandet anser har misslyckats och i detta sammanhang föreslår lägre prioritering. Enligt budgetpropositionen 2018 kommer regeringen att fortsatt vidta åtgärder inom minoritetspolitikens samtliga tre delområden. Delområdet inflytande och delaktighet är centralt i regeringens arbete med att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Sametinget delar regeringens uppfattning. Sametinget vidareutvecklar sin syn i avsnitt 4.3.2. och 9.3.3.

---

[5] Att återta mitt språk(SOU 2006:19)
[6] Budgetunderlag 2018-2020, dnr 2017-300
[7] IJ2009/1924/DISK, IJ2009/1958/DISK

Sametinget ser positivt på regeringsuppdraget att kartlägga förekomsten av rasism mot samer idag, såväl bland vuxna som hos barn och ungdomar. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2018.
Rasism och diskriminering utgör fortsatt en del av många samers vardag, både i kontakter med myndigheter och ute i civilsamhället. Under de gångna åren har renägare rapporterat om renstölder i hela landet. TV4 belyste problematiken i ett avsnitt av det samhällsgranskande programmet Kalla fakta som handlade om renstölder och samehat i Gällivare. Även Sameradion rapporterar att hälften av samebyarna har utsatts för renstölder, renplågeri och tjuvjakt på renar.[8] De utsatta själva tolkar renstölderna som en form av hatbrott gentemot renskötande samer.[9] Sameradion och SVT har även belyst under 2017 hur vardagsrasismen mot samer ser ut idag.[10]

Näthatet gentemot samer är utbrett. Det förekommer framförallt på sajter där det är möjligt att anonymt kommentera, såsom olika mediers kommentarsfält, men även på sociala medier såsom Facebook. Näthatet speglar den okunskap som finns om samer och när fördomar och felaktigheter upprepas nog många gånger i det allmänna rummet blir de till etablerade sanningar som bidrar till en populistisk retorik i samhället gentemot samer. Ett exempel på detta kan vara den annons som centerpartiet i Kiruna publicerade på första sidan i ett av kommunens lokala annonsblad, där de påstår att fler och fler samebyar ansöker om skoterförbud och på så vis utestänger övriga kirunabor från att vistas i fjällvärlden.[11] Detta är en typiskt populistisk retorik gentemot samiska rättigheter och intressen som underbygger intolerans och respekt mellan samer och övrig befolkning, då missinformation om såväl anledning till skoterförbud, som förbudens omfattning och hur beslutsprocesserna kring förbuden går till.

4.1.1 Ordningen bör tills vidare behållas

Sametinget konstaterar att utredningen överlämnar till regeringen att i ett senare skede, i en kommande översyn, överväga om rättigheter som är knutna till förvaltningsområden ska gälla generellt över hela landet.
Enligt Sametingets ska alla samer i landet ha samma rättigheter som de i förvaltningsområdet. Sametinget ser positivt på att regeringen i budgetpropositionen 2018 avser återuppta möjligheten för nya kommuner att ansluta sig till förvaltningsområdet för samiska. Det innebär att flera samer får utvidgade minoritetspolitiska rättigheter. Sametinget har i flera av de årliga uppföljningsrapporterna till regeringen konstaterat att förvaltningsområden är en framgångsfaktor. Enskilda som bor inom förvaltningsområdena har flera möjligheter än de som bor utanför att få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

4.1.2 Reglering av in- och utträde i förvaltningsområde

Sametinget instämmer i utredningens förslag.

[8] http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6278040
[9] http://www.tv4.se/kalla-fakta/artiklar/kalla-fakta-lappj%C3%A4vlar-561bab4efca38f4828000275
[10] http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=2327&grupp=23782
[11] https://image.isu.pub/160406073335-1fe4216d70ebdc64eacd39cf64529220/jpg/page_1.jpg

Däremot anser Sametinget att författningskommentaren i paragraf 7 är otydlig. Sametinget utgår från att när det gäller kommuner som ingår i förvaltningsområdet för samiska ska Sametinget höras och inte övriga nationella minoriteters riksorganisationer.
Sametinget är ingen riksorganisation utan en myndighet med samiska folkvalda företrädare.

4.1.3 Rätten att använda finska, samiska och meänkieli i kontakter med myndigheter.

Utredningen är inte nu beredd att föreslå en utökning av rätten att bemötas på minoritetsspråk vid ärendehandläggning och andra kontakter med myndigheter.
Enligt Sametinget ska de samiska språken kunna användas inom alla samhällsområden och att de allmänna ska ha ett särskilt ansvar för att samiskan används.[12] Detta ska inte begränsas till ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare som part. Urfolket samerna har genom generationer blivit lärda att samiska inte är ett gångbart språk i samhället. Denna uppfattning grundas i en samhällstruktur som vuxit i takt med det svenska nationsbyggandet och härstammar från en tid då Sverige uppfattade sig som ett enspråkigt land. Det är så djupt strukturellt rotat i det svenska samhällssystemet att svenska är det språk som ska användas och att ett flerspråkigt samhälle är svårt och problematiskt.
För att det ska vara möjligt att göra realitet av rätten att använda sig av de samiska språken måste strukturella förändringar ske. Om urfolket samerna ska kunna åtnjuta sina språkliga rättigheter enligt Europarådets konventioner så måste service på samiska aktivt erbjudas av samhället och av allmänheten. I dag ställs urfolket samerna inför ett val, att antingen få hjälp med sina frågor omedelbart på svenska, eller vänta, i många fall flera dagar på tolk och då få service på samiska. Detta innebär inte en jämlikhet mellan språken, då de samisktalande tydligt diskrimineras på språklig grund.[13]
Eftersom Sametinget strävar efter språkligt självbestämmande och är ledande i det samiska språkarbetet, är det naturligt att ansvaret för auktorisering av tolkar och översättare i de samiska språken ska ligga hos Sametinget. Genom att Sametinget övertar detta ansvar från Kammarkollegiet kan även kvaliteten på tolkning och översättningsarbeten säkras och på så sätt bidra till Sametingets mål om en vårdad och begriplig samiska.[14]

4.1.4 De som använder romani chib och jiddisch saknar förvaltningsområde

Sametinget konstaterar att frågan om utökade rättigheter för romer och judar inte får stöd av utredningen. Uppföljningsmyndigheterna, Sametinget och Länsstyrelsen har påtalat bristen på stöd för jiddisch och judar samt romani chib och romer i ett flertal uppföljningsrapporter till regeringen.[15]

4.2.1 Det grundläggande skyddet har fått dåligt genomslag

Sametinget delar utredningens bedömning att grundskyddet i lagstiftningen fått dåligt genomslag i landet. Detta har Sametinget redovisat till regeringen i uppföljningsrapporter från år 2013 och 2014.[16]

---

[12] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram, antagen av plenum 2016-05-31— 06-02
[13] Sametingets skuggrapport, Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, 2016-06-01
[14] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram, antagen av plenum 2016-05-31 – 06-02
[15] Nationella minoriteter, minoritetspolitikens utveckling 2015 och 2016
[16] Nationella minoriteter, Rapport om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk år 2013 och 2014

Utredningen för också ett resonemang om att låg svarsfrekvens avseende uppföljningsmyndigheternas enkät till kommuner utanför förvaltningsområdena indikerar en låg medvetenhet om minoritetspolitiken. Sametinget håller delvis med men vill påtala att kommunerna inte har någon skyldighet eller krav på att svara på enkäten, och detta är ytterligare en förklaring till den låga svarsfrekvensen.
Sametingets uppfattning är att avsaknaden av sanktionsmöjligheter är en av flera förklaringar till att grundskyddet inte fått bättre genomslag. Sametingets bedömning är att statsbidrag även till kommuner och landsting utanför förvaltningsområdena är incitament som kan bidra till en bättre tillämpning av lagens grundskyddsparagrafer. Dessutom är efterfrågan på service på de samiska språken samt aktiva representanter och samrådsgrupper några av de viktigaste faktorerna för att arbetet ska gå framåt. Där man inte lyckas mobilisera samerna och de nationella minoriteterna saknas tillräckliga incitament för att utveckla arbetet i enlighet med det minoritetspolitiska målet.

4.2.2 En stärkt medvetenhet om minoritetspolitiken

Sametinget delar utredningen förslag till viss del. Sametinget har redovisat till regeringen i årsrapport 2013 att det är bekymmersamt att många myndigheter och kommuner utanför förvaltningsområdena förefaller sakna ett målinriktat och systematiskt arbetssätt för att uppmärksamma de nationella minoriteternas frågor inom sina respektive verksamhetsområden. Många av de minoritetspolitiska insatser som görs i landet är av tillfällig karaktär utan långsiktiga mål. Strukturella förändringar som kräver mer långtgående förändringar på flera nivåer verkar vara svårare att genomföra.
Sametingets erfarenhet är att minoritetspolitiska frågor inte är prioriterade hos kommuner och landsting utanför förvaltningsområdena. Sametinget bedömer att frågor om urfolket samerna samt de samiska språken får bättre genomslag om frågorna integreras i styrdokument som handlar om mänskliga rättigheter än att det upprättas planer enbart för minoritetspolitiska frågor. Om minoritetspolitikens mål ska kunna förverkligas och urfolket samerna samt de nationella minoriteternas rättigheter ska säkerställas så behöver kommuner, landsting och övriga myndigheter utveckla ett systematiskt arbetssätt som innefattar information, behovskartläggning, analys och uppföljning.
Sametinget konstaterar att förslaget att kommuner och landsting ska på begäran vara skyldiga att lämna in dokumenterade mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet till uppföljningsmyndigheterna varken framgår i författningsförslaget paragraf 5b eller i författningskommentaren. Om utredningens förslag i fråga blir gällande bör detta tydliggöras i en föreskrift. Sametinget gör vidare bedömningen att uppgiften kommer att behöva utökade resurser.
Utredningen föreslår att kommuner och landsting bör vara skyldiga att göra de kartläggningar som behövs för det minoritetspolitiska arbetet. Sametinget har inga invändningar mot förslaget men vill påtala att skyldighet att kartlägga regleras redan nu[17].
Kommuner som ingår i förvaltningsområdena ska tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov av åtgärder till stöd för användningen av minoritetsspråken som finns i kommunen. Kartläggningsresultatet redovisas årligen till uppföljningsmyndigheterna.

Konsekvensbeskrivning

[17] Förordningen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS2009:1299)

Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område.

4.2.3 En tydligare informationsskyldighet

Sametinget delar till viss del utredningens förslag om en tydligare informationsskyldighet för förvaltningsmyndigheterna. Men för att det ska vara tydligt vilka statliga myndigheter som berörs av regleringen anser Sametinget att detta ska framgå i berörda myndigheters instruktioner.

4.3.2 Ett förtydligande av vad det innebär att samråda

Sametinget delar utredningens bedömning och förslag. Sametinget har i årsrapport till regeringen 2013 redovisat att paragraf 5 i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk behöver förtydligas.

Enligt Sametinget ska samernas inflytande såväl inom som utanför Sametingets ramar säkerställas inom samtliga områden såsom språk, utbildning, kultur och näringsliv. För att samer i samrådsgrupper ska få reellt inflytande samt bli delaktiga i kommuners och landstings slutgiltiga beslut ska samrådsgruppens beslut vara vägledande. Även kommunala inklusive landstingens delegationsordning bör ses över så att samrådsgruppens mandat stärks.
Flera internationella granskningsorgan har uppmanat Sverige att vidta ytterligare åtgärder för att säkerhetsställa att det samiska folket och Sametinget kan delta effektivt i beslutsprocesser inom frågeområden som berör samerna. Även i förslag till Nordisk samekonvention artikel 17, uttalas att vid lagstiftning, beslut eller andra åtgärder som kan få särskild betydelse för samerna ska staten konsultera Sametinget. Konsultation ska ske i god anda och enighet med, eller samtycke från, Sametinget ska eftersträvas innan beslut fattas. Staterna ska så snart som möjligt underrätta Sametinget när de påbörjar arbete med sådana frågor[18]. Sametinget har under flera år diskuterat med regeringen om en konsultationsordning. Regeringen har hösten 2017 presenterat en promemoria med förslag till en konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket.

4.3.3 Minoritetsorganisationernas förutsättningar behöver stärkas

Sametinget delar inte utredningens förslag att ge uppföljningsmyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) ansvar för att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar att utöva inflytande genom utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder. Sametinget har redan under några år genomfört riktade utbildningar om samråd för samiska representanter. Sametinget ser det som självklart att nuvarande frågor och anslag som omfattar samer och de samiska språken ska hanteras av Sametinget även i framtiden. Sametinget utgår från att riktade resurser tilldelas för detta arbete.

Konsekvensbeskrivning

Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område .

4.3.4 Förutsättningarna för barn och ungdomar bör beaktas särskilt

[18] https://www.sametinget.se/111445

Sametinget delar utredningens bedömning och förslag att barn och ungas behov av inflytande i minoritetspolitiken måste beaktas och att detta bör framgå av paragraf 5 i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
Det är viktigt att säkra att barn och ungas inflytande stärks. Detta skulle kunna möjliggöras genom att kommunen erbjuder eleverna i sameskolan inflytande i frågor som är av intresse för dem. En annan grupp som är möjlig att få kontakt med är elever som deltar i dels modersmålsundervisning och dels i integrerad samisk undervisning. Elever på gymnasieskolan kan också nås via modersmålsundervisning i samiska.

4.3.5 Statsbidrag till nationella minoritetsorganisationer

Utredningen föreslår att statsbidraget till nationella minoriteters riksorganisationer enligt förordning (2005:765) bör minst fördubblas. Utöver detta bör det stöd som lämnas till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) höjas till 600 000 kronor årligen. Stöd för samrådsarbete bör även lämnas till lämpliga riksorganisationer som företräder den judiska och den romska minoriteten om 400 000 kronor vardera. Bidragsgivningen bör fortsättningsvis hanteras av lämplig myndighet med erfarenhet av bidragsgivning till det civila samhället.

Sametinget delar inte utredningens förslag och konstaterar att utredningen helt förbigått urfolket samerna i detta sammanhang. Sametingets bestämda uppfattning är att organisationer som företräder samerna ska ha resurser motsvarande de nationella minoriteternas riksorganisationer för att på ett jämlikt sätt bli delaktiga och få likvärdigt inflytande i samhället som de nationella minoriteterna.

Organisationsstödet i förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter omfattar inte urfolket samerna. Minoritetspolitiken ligger inte till grund för de statliga anslaget som Sametinget nu erhåller till samisk kultur.[19]

Enligt Sametinget ska urfolket samerna omfattas av organisationsstödet i förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Det är viktigt att organisationer som företräder urfolket samerna ska kunna på lika villkor med de nationella minoriteterna utöva den egenmakt som är syftet med lagen.
Sametinget vill ge en tillbakablick angående de utpekade medlen i regleringsbrevet 7:1, ap 13 som bland annat ska användas för att stärka samers samråd och dialog med kommunerna i förvaltningsområdet för de samiska språk samt även stöd till verksamhet som bedrivs av organisationer som företräder den nationella minoriteten samer. Under åren 2010- 2015 har det funnits resurser motsvarande 200 000 kronor för stöd till verksamhet som bedrivs av organisationer som är verksamma inom det minoritetspolitiska området och som företräder samer. Vidare var resursen för att stärka samers samråd och dialog med kommunerna i förvaltningsområdet för det samiska språken 400 000 kronor. Från och med år 2016 saknas stödet på 200 000 kronor till verksamhet som bedrivs av organisationer som företräder samerna. Resursen på 400 000 kronor utökas till 600 000 kronor och ska användas för direkta kostnader för bidrag till och stöd för verksamhet som bedrivs av sådana organisationer inom

[19] http://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=17983

det minoritetspolitiska området som företräder samer, i syfte att stärka samers samråd och dialog på regional och lokal nivå.

Resursfördelningen inom Sveriges åtagande inom minoritetspolitik får inte vara missgynnande för urfolket samerna. Sametinget anser att:

- statsbidrag enligt förordningen (2005:765) i form av organisationsstöd ska omfatta även samerna,
- anslaget i regleringsbrevet 7:1, ap 13 till Sametinget ska vara 800 000 kronor, d.v.s. 600 000 kronor plus 200 000 kr.

Sametinget anser det givet att anslag som omfattar urfolket samerna ska även i framtiden hanteras av Sametinget och inte av annan myndighet.

Konsekvensbeskrivning
Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område**.**

4.4 Statsbidrag till kommuner i förvaltningsområde

Utredningen bedömer att den nuvarande ordningen med statsbidrag för merkostnader i förvaltningsområde bör behållas men kan komma att behöva höjas i framtiden. Sametinget beklagar att utredningen inte lämnar förslag på utökat statsbidrag. Sametinget har dels i 2013 årsredovisning och dels i rapporten om statsbidragets användning[20] uppmärksammat regeringen på att det kan vara skäl att se över fördelningen av statsbidrag till kommuner inom förvaltningsområdet för samiska. De flesta av dessa kommuner har en efterfrågan av service och omvårdnad på flera av de samiska språken. Detta medför en väsentlig merkostnad jämfört med om kommunen ger motsvarande service och omvårdnad enbart på ett minoritetsspråk. Merkostnader uppstår exempelvis vid översättningar, anlitande av tolkar och information på de olika samiska språken. Även inom förskoleverksamheten och äldreomsorgen kan det finnas behov av fler samisktalande personal på grund av de stora skillnaderna mellan de samiska språken. Representanter för samerna i kommunala samrådsgrupper har också påtalat för Sametinget att statsbidraget är för lågt och att fördelningsnyckeln bör ses över.

Konsekvensbeskrivning
Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område.

4.4.1 Hur statsbidraget får användas

Sametinget konstaterar att utredningen inte anser att det finns skäl att göra några ändringar i den nuvarande ordningen när det gäller statsbidragets användning. Sametinget är av den uppfattningen att det behövs en vägledning av hur statsbidraget kan användas och att riktlinjer eller liknande ska tas fram. Sametinget har genom åren blivit kontaktad av såväl samer som kommuner och landsting kring vilka insatser som kan räknas som merkostnader, och vilken typ av stödåtgärder för språken som kan bekostas av statsbidraget. Sametinget fick år 2015 tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm ett uppdrag av regeringen att göra

[20] Rapport om användningen av statsbidraget för förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska samt förslag till riktlinjer, 2016-01-29, dnr 2015-1171

en utvärdering och analys av statsbidraget. Förslag till riktlinjer för statsbidragets användning och en checklista för bedömning av vad som utgör en merkostnad togs fram. Sametingets uppfattning är fortfarande att det behövs mer tydlighet och att regeringen ska se över förslaget som är inlämnat.

4.4.2 Om överföring av medel till nästkommande år

Sametinget delar till viss del utredningens bedömning om införande av sökbart projektstöd som sträcker sig över flera år.
Sametinget är av den uppfattningen att det redan i dag finns möjligheter att använda statsbidraget till långsiktiga och fleråriga projekt genom att aktiviteter delfinansieras av följande års statsbidrag. Sametinget ser positivt på långsiktiga projekt och har ingenting emot utredningens bedömning om sökbara projektbidrag. Sametinget anser att projektbidraget ska vara fristående från nuvarande statsbidrag. Däremot ser Sametinget ett problem med rekommendationen att statsbidraget söks av kommunen i samarbete med minoritetsorganisationer. Sametingets erfarenhet är att sådana organisationer inte finns i alla kommuner.

5.2 En nystart för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken

Utredningen bedömer att den nuvarande ordningen för samordning och uppföljning har brister. En särskild myndighet bör inrättas för uppdraget att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken. Uppdraget bör ligga på en myndighet i stället för på två. Utredningen anser vidare att en sådan ordning dessutom skulle vara en tydlig signal om en nystart för den nationella minoritetspolitiken och inte bara mindre justeringar av den nuvarande ordningen.

Sametinget delar inte utredningens bedömning och förslag. Sametinget ser stora brister i utredningens analys, och saknar uppgifter på vad påståendet jämförs med eller vad resultatet mäts mot. I förslaget framgår det inte hur den nya föreslagna myndigheten skall effektivisera samt kvalitetssäkra statens samordning och uppföljning av den nationella minoritetspolitiken.
Förslaget om en ny myndighet är ingen garanti för bättre effektivitet och resultat. Sametingets uppfattning är att det mest kostnads- och resultateffektiva sätt att använda resurserna är att de nuvarande myndigheterna även framöver har i uppdrag att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken. Att införa en ny myndighet med motsvarande ansvar som de nuvarande två myndigheterna har och som skall bygga upp den erfarenhet och kompetens som finns idag medför stora risker att arbetet med minoritetspolitiken tappar fart och försämras under en påtaglig period. Det är vidare Sametingets uppfattning att samverkan mellan de två uppföljningsmyndigheterna har bidragit till positiva effekter för minoritetspolitikens genomförande. Båda myndigheterna har tillgång till den specialistkompetens som utredaren anser behövs för uppföljningsuppdraget. Kunskaper i samiska både i tal och skrift samt kunskaper om den samiska kulturen och samhället ingår i Sametingets kravprofil för anställning för uppföljningen. För att same- och minoritetspolitik ska upplevas trovärdig är det av största vikt att Sametinget även framöver är ansvarig för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen när det gäller samer och de samiska språken samt tilldelas ökade resurser för att fördjupa och utveckla uppdraget i dialog med uppdragsgivaren, förvaltningsmyndigheter och urfolket samerna. Den

föreslagna ändringen kan också vara svårförenlig med tanken på att Sametinget ska ha ett ansvar som gör det möjligt att förverkliga samernas rätt till självbestämmande.[21]

Utredningen föreslår ändringar i paragraf 20 i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Sametinget anser att den nuvarande lydelsen i paragraf 20 ska kvarstå. Regleringen ger redan nu möjlighet till att ha en eller flera myndigheter för uppföljningen.

Konsekvensbeskrivning
Sametingets konstaterar att utredningen inte gjort någon konsekvensbeskrivning av inrättande av en särskild myndighet för uppdraget att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken.

5.3.2 Det är för närvarande inte möjligt att införa en rätt att överklaga beslut

Utredningen föreslår att varken överklagandemöjligheter eller tillsyn införs i lagstiftningen och att det kan finnas anledning för regeringen att ta upp frågan om detta i senare översyn. Sametinget konstaterar att utredningen inte föreslår tillräckliga och tydliga ändringar i lagstiftningen. En konsekvens av detta blir att överklagandemöjligheter inte kan införas. Det är också anmärkningsvärt att utredaren hänskjuter frågan om införande av tillsyn till nästa översyn. Sametingets uppfattning är att kraftfulla åtgärder behöver införas för att den enskilda ska få sina rättigheter tillgodosedda. Sametinget har redan i årsrapport 2014 lämnat förslag till regeringen att förtydliga lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och i samband med det ser över möjligheten att införa tillsyn.

5.3.3 Myndigheter med tillsynsansvar behöver integrera minoritetsfrågorna bättre i sitt arbete

Utredningen bedömer att regeringen bör verka för att Inspektionen för vård och omsorg respektive Skolinspektionen arbetar mer aktivt med att beakta de nationella minoriteternas rättigheter inom ramen för den ordinarie tillsynsverksamheten. Sametinget har ingen invändning mot utredningens bedömning.

6.1.1 Internationella åtaganden

Sametinget konstaterar att det i bakgrundsbeskrivningen i kapitlet internationella åtaganden saknas en redogörelse av Urfolksdeklarationen. Denna deklaration är viktig för urfolket samerna och bör beaktas av regeringen vid behandling av samiska frågor.

6.2.1 Stöd till förskolans huvudmän

Sametinget har inget emot utredningens förslag angående förskolan och noterar att det i stort liknar dem som uppföljningsmyndigheterna föreslagit till regeringen i årsrapport 2015.

6.2.2 Benämningen kulturarvsspråk bör övervägas i utbildningssammanhang

Sametinget delar inte utredningens förslag angående kulturarvspråk. Sametingets uppfattning är att vedertagna begrepp som redan finns i lagstiftning som rör skola och förskola ska användas. Sametinget är starkt oroad att begreppet kulturarvspråk istället får motsats effekt på revitalisering och framtidstro.

[21] Nordisk Samekonvention, art 12.

6.3.2 En tydligare reglering av kommunernas skyldighet

Sametinget anser att utredningens förslag om att ”hela eller delar” av förskoleverksamheten ersätts med en ”väsentlig del” fortsatt är otydligt. Vilket öppnar upp för olika tolkningar och tillämpningar i kommuner. Det är Sametingets erfarenhet att den faktiska verksamheten på de samiska språken kan vara långt under en acceptabel nivå. Utfallet blir ofta beroende av enskilda lokalpolitikers och statliga och kommunala tjänstemäns intresse, tolkning och förmåga att påverka för att förändra arbetssätt inom förvaltningarna. Även enskildas tjänstemäns attityder spelar in. Sametinget är oroat av att utredningens förslag inte säkerhetsställer samiska barns rättigheter till förskoleverksamhet på samiska samt inte kommer att ge avsevärd effekt för minoritetspolitikens genomslag.
Författningsförtydliganden kommer att behövas för hur kommunerna ska tolka paragrafen. Enligt Sametinget ska regleringen av rätten till förskola på samiska gälla generellt i hela landet och inte begränsas till endast förvaltningsområdet för samiska.

Konsekvensbeskrivning
Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område

6.3.3 Synliggörande av efterfrågan

Enligt Sametinget ska informationsskyldigheten enligt utredningens förslag när det gäller de samiska språken gälla generellt i hela landet och inte enbart i förvaltningsområdena. Denna förfrågan bör ingå i ordinarie ansökningssystem när vårdnadshavare ansöker om förskoleplats.

6.3.5 En tydligare anknytning till skollagstiftningen

Utredningen föreslår att regleringen av rätten till förskola på finska, meänkieli och samiska i förvaltningsområdena bör föras in i skollagen. Minoritetslagen bör i stället innehålla en hänvisning till regleringen i skollagen.
Sametinget stödjer utredningens förslag till viss del eftersom det innebär att berörd skolmyndighet ska beakta rätten till förskola på samiska inom sin ordinarie tillsynsverksamhet. Sametinget anser däremot att regleringen av rätten till förskola på samiska ska gälla generellt i hela landet och inte begränsas till endast förvaltningsområdet för samiska. Detta är en rättighet som samiska barn har enligt paragraf 4 i lag (2009:724) om nationella minoritetsspråk, Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och Barnkonventionen. Sametinget hade sett att utredningen lämnat förslag på tydligare reglering av rätten till modersmål i förskolan motsvarande rätten till modersmålsundervisning i skolan på nationella minoritetsspråk. Modersmål i förskolan på de samiska språken är viktigt för språkens fortlevnad, och därför måste aktiva insatser vidtas i de kommuner som inte erbjuder detta.

7.3 En tydligare reglering av kommuners skyldigheter

Sametinget anser att utredningens förslag om att ”hela eller delar” inom äldreomsorgen ersätts med en ”väsentlig del” fortsatt är otydligt. Vilket öppnar upp för olika tolkningar och tillämpningar i kommuner. Det är Sametingets erfarenhet att den faktiska verksamheten med service och omvårdnad inom äldreomsorgen inklusive hemtjänst på de samiska språken och kulturen kan vara långt under en acceptabel nivå. Utfallet blir ofta beroende av enskilda lokalpolitikers och kommunala tjänstemäns intresse, tolkning och förmåga att påverka för att

förändra arbetssätt inom förvaltningarna. Även enskildas tjänstemäns attityder spelar in. Sametinget oroas av att utredningens förslag inte säkerhetsställer äldre samers rättigheter till äldreomsorg på de samiska språken och samisk kultur Författningsförtydliganden kommer att behövas för hur kommunerna ska tolka intentionerna i paragrafen. Enligt Sametinget ska regleringen av rätten till äldreomsorg inklusive hemtjänst på de samiska språken samt samisk kultur gälla generellt i hela landet och inte begränsas till endast förvaltningsområdena.

Konsekvensbeskrivning
Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område.

7.4 Biståndsbedömningen
Sametinget delar till viss del utredningens förslag men anser att informationsskyldigheten när det gäller de samiska språken, inklusive samisk kultur ska gälla generellt i hela landet och inte enbart i förvaltningsområdena.

7.4.2 Nya mål i examensbeskrivningen för socionomer
Sametinget delar i stort utredningens förslag om nya mål i examensbeskrivningen för socionomer. Enligt Sametinget ska samernas särskilda rättigheter som urfolk uppmärksammas i socionomutbildningen. Sametinget föreslår därför följande kompletteringar (se understrykning och fetstil nedan):
– Kunskap och förståelse
- visa kunskap om och förståelse för sådana samhällsförhållanden som påverkar **urfolket samer** samt de nationella minoriteternas levnadsvillkor, […]
– Värderingsförmåga och förhållningssätt
-visa förmåga att med helhetssyn på människan göra åtgärdsbedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, *inklusive* **urfolket samerna** och *de nationella minoriteternas särskilda rättigheter i fråga om språk och kultur*, […]

7.5 En tydligare anknytning till sociallagstiftningen
Utredningen föreslår att regleringen av rätten till äldreomsorg på finska, meänkieli och samiska bör föras in i socialtjänstlagen. Minoritetslagen bör i stället innehålla en hänvisning till regleringen i socialtjänstlagen.
Sametinget stödjer utredningens bedömning. Detta innebär att Inspektionen för vård och omsorg ska beakta den enskildes rätt till service och äldreomsorg på de samiska språken och samisk kultur inom sin ordinarie tillsynsverksamhet.

8. Tillgång till personal med språk- och kulturkompetens
Sametinget har tidigare uppmärksammat regeringen på att en betydande orsak till att många samiska barn och elever inte får den undervisning de är berättigade till är den stora bristen på behöriga lärare som kan undervisa i och på något av de samiska språken. Bristen gäller utbildade lärare från förskola till gymnasieskola. Enligt Sametinget finns det behov av att snabbt få tillgång till lärare som kan undervisa i och på samiska, men också av att hitta en långsiktig lösning på lärarbristen. För att lösa den akuta lärarbristen är bland annat stipendieordningar, avskrivningar av studielån och andra stimulerande åtgärder

nödvändiga. Norge har sedan länge tillämpat stipendieutdelning för högre utbildning i samiska. Dessa prioriterade utbildningssatsningar och åtgärder har bidragit till att öka lärartillgången. Norges modell innebär också en betydligt kortare samisk språkutbildningstid än den satsning som nu görs i Sverige i syfte att trygga lärartillgången på kort sikt.[22] En långsiktig lösning är en samisk lärarutbildning där både utbildningsinstitutioner som har ansvar för samisk utbildning och utbildningsdepartementet är delaktiga.[23]

8.2 Insatser för att utbilda och rekrytera personal med språk- och kulturkompetens

Utredningen föreslår att uppföljningsmyndigheten bör få ett övergripande ansvar för att följa och informera om utbudet av utbildningar och andra möjligheter till kompetensutveckling.
Det är Sametingets bestämda uppfattning att nuvarande frågor som omfattar samer och de samiska språken ska hanteras av Sametinget även i framtiden. Det föreslagna arbetet kan med fördel genomföras tillsammans med Sámij Åhpadusguovdásj. Sametinget utgår från att riktade resurser tilldelas detta arbete.

Konsekvensbeskrivning
Sametingets förslag påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område.

8.2.2 Utbildningsmöjligheterna bör ses över

Sametinget har ingen erinran mot utredningens bedömningar och förslag. Förslagen är liknande det som lämnats i årsrapport 2015 och 2016. Sametinget vidareutvecklar sina synpunkter angående stimulansåtgärder för studier i de samiska språken i inledningen till kapitel åtta.

8.2.3 Kommuners rekrytering och fortbildning av personal

Sametinget stödjer i huvudsak utredningens bedömning angående kommuners rekrytering och fortbildning av personal.
Sametinget anser däremot att kunskap i samiska inte bara bör utan ska på samma sätt som andra specialkunskaper vara meriterande vid såväl anställning som lönesättning.

9 De nationella minoriteternas behov inom hälso- och sjukvård

Enligt utredningen finns inga ytterligare internationella åtaganden vad gäller hälso- och sjukvård utöver de som redovisas i kapitel sex som behandlar äldreomsorg.

Sametinget vill upplysa om ytterligare ett internationellt åtagande som är av stor vikt för samerna. Det är FN:s urfolksdeklaration (UNDRIP).[24]

Sverige har år 2007 antagit FN:s urfolksdeklaration som tar upp urfolkens rättigheter. Stora delar av deklarationen hanterar områden som har direkt eller indirekt påverkan på urfolkens

[22] Lägesrapport, De samiska språken i Sverige 2014, https://www.sametinget.se/86325
[23] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram antaget av plenum 2016-05-31 – 06-02
[24] https://www.sametinget.se/urfolksdeklarationen

hälsa. Flera av artiklarna hänvisar också uttryckligen till hälsoområdet, och artikel 24 anger bland annat att urfolken har lika rätt till högsta möjliga fysiska och psykiska hälsa:

1. Indigenous peoples have the right to their traditional medicines and to maintain their health practices, including the conservation of their vital medicinal plants, animals and minerals. Indigenous individuals also have the right to access, without any discrimination, to all social and health services.
2. Indigenous individuals have an equal right to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health. States shall take the necessary steps with a view to achieving progressively the full realization of this right. (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, article 24)

Deklarationen anger vidare, i artikel 22, att rättigheterna och behoven hos äldre, kvinnor, ungdomar, barn och personer med funktionsnedsättning särskilt ska beaktas vid implementeringen av deklarationen, samt att kvinnor och unga har rätt att inte utsättas för våld eller diskriminering:
1. Particular attention shall be paid to the rights and special needs of indigenous elders, women, youth, children and persons with disabilities in the implementation of this Declaration.
2. States shall take measures, in conjunction with indigenous peoples, to ensure that indigenous women and children enjoy the full protection and guarantees against all forms of violence and discrimination. (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, article 22)

Deklarationen tar också upp att urfolken själva har rätt att aktivt medverka till att utveckla och avgöra sin egen hälsa, samt att detta så långt det är möjligt ska göras genom urfolkens egna institutioner:
Indigenous peoples have the right to determine and develop priorities and strategies for exercising their right to development. In particular, indigenous peoples have the right to be actively involved in developing and determining health, housing and other economic and social programs affecting them and, as far as possible, to administer such programs through their own institutions. (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, article 23)

FN:s dåvarande specialrapportör för den mänskliga rätten till hälsa, Paul Hunt, besökte Sverige 2006. Syftet med besöket var att undersöka hur Sveriges regering implementerar rätten till fysisk och mental hälsa på nationell och internationell nivå. Rapporten kritiserar Sverige för passivitet i frågan om samers hälsosituation.[25] Det är beklagansvärt att samernas speciella ställning som ursprungsfolk inte har fått genomslag i praktiken i Sverige, konstaterar FN:s specialrapportör Paul Hunt.

Vid FN:s världskonferens för urfolk 2014 antogs enhälligt en resolution om implementering av deklarationen. I resolutionen bekräftar medlemsstaterna att man vill respektera, främja och "på intet sätt begränsa urfolkens rättigheter, och att upprätthålla principerna i FN:s deklaration om urfolkens rättigheter som antogs av generalförsamlingen den 13 september 2007".

Enligt Sametinget är det hög tid för regeringen att agera. Det har gått tio år sedan Urfolksdeklarationen antogs. Regeringen behöver skyndsamt göra förändringar i lagstiftning eller andra politiska och administrativa åtgärder för att implementera Urfolksdeklarationen.

[25] https://www.sametinget.se/2172

9.1.2 Brist på kunskap riskerar att leda till felbehandling och otrygghet

Sametinget instämmer med utredningens bedömningar att barn kan drabbas hårdare än vuxna av brist på personal som behärskar minoritetsspråk inom hälso- och sjukvården. Sametinget anser att i det hälsofrämjande arbetet är det viktigt att elevhälsan har personal med samisk språk- och kulturkompetens och om de problemställningar urfolk står inför.
År 2016 redovisade Sametinget ett regeringsuppdrag om kunskapssammanställning av den psykosociala ohälsan hos det samiska folket i Sverige.[26] I rapporten framkommer det bland annat att många samer har under det senaste decenniet känt oro för sin psykosociala hälsosituation. Bland annat har detta handlat om psykisk ohälsa, självmord, diskriminering, unga samers möjlighet till en stark samisk identitet, tillgången på psykosocial hälsovård baserad på samisk språk- och kulturkompetens och negativa hälsoeffekter av ökande exploatering och rovdjurstryck på renbetesmarkerna. De samiska ungdomarna som blivit utsatt för negativ behandling på grund av deras samiska bakgrund har lägre välbefinnande. Att uppleva etnisk diskriminering är vanligare bland de samer som har en stark samisk identitet.

Enligt Sametinget är elevernas framgångar och svårigheter ofta resultatet av den samlade livssituationen. Elevhälsans arbete kan bidra till en hälsofrämjande skolutveckling och undanröja hinder för enskilda elevers lärande. Elevhälsan ska stödja en jämlik skola för alla, även för samiska elever.

Även barns integritet i kontakten med barnhälsovården måste beaktas. Det behövs därför en anpassad barnhälsovård på de samiska språken för samiska barn. Detta dels för att ge en så korrekt bedömning som möjligt av den språkliga utvecklingen, och dels för att bekräfta barnets språkliga och kulturella identitet i enlighet med Barnkonventionen och paragraf 4 i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

9.1.5 Det saknas stöd för vårdgivare när det gäller bemötande och kunskap

Sametinget konstaterar att flera landsting anser att organisationens storlek kan göra det svårt att kunna ha beredskap för att ge service på samiska i alla delar av verksamheten.

Sametinget anser att landsting ska sträva efter att erbjuda vård på samiska. I synnerhet för de äldre skulle vård på samiska vara en trygghet. Samer är inte vana att kunna få tala samiska i kontakten med vården. För att öka användningen av samiska i kontakten med vårdgivare är det viktigt att möjligheten till att få tala samiska synliggörs.

9.2 Förhöjd risk för psykisk ohälsa

I avsnittet nämner utredningen att den psykiatriska vården kräver, kanske i större utsträckning än annan vård, språk- och kulturkompetens.
Sametinget vill uppmärksamma att i stora delar av förvaltningsområdet för samiska finns det ingen psykiatrisk vård att tillgå och på många håll har hälsocentraler brist på både psykologer och beteendevetare. För att få kontakt med psykiatrin bedöms den vårdsökande först på basnivå, det vill säga hälsocentral och oftast av en läkare som inte är specialist i psykiatri. Det är därför av stor betydelse att även hälsocentralerna har ett samiskt perspektiv med personal som har kompetens i de samiska språken och den samiska kulturen.

[26] Kunskapssammanställning om samers psykosociala ohälsa, 2016

9.3.1 Nationella minoriteters rättigheter behöver stärkas inom hälso- och sjukvård

Sametinget har ingen erinran mot utredningens förslag om att kunskap om de nationella minoriteterna införs i olika vårdutbildningar på högskolenivå. Sametinget ser positivt på att utredningen föreslår att kunskapskrav om urfolket samer och de övriga nationella minoriteterna införs i examensbeskrivningen för läkare och sjuksköterskor. Detta överensstämmer med uppfattningen som Sametinget redovisar i avsnitt 7.4.2, 11.3.2 samt 11.3.3.

Sametingets uppfattning är att samernas särskilda rättigheter som urfolk ska uppmärksammas i patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen. För att hälso- och sjukvård ska vara effektiv är det viktigt att samer blir bemötta som individer utifrån sina särskilda språkliga och kulturella behov. Detta kräver att hälso- och sjukvård har kompetens i de samiska språken och om samiskt kulturliv.

Det är Sametingets erfarenhet att kunskapen om samers språk och kultur inom hälso- och sjukvården är bristfällig och behöver förstärkas. Det finns sannolikt en mycket stor vilande resurs av samiska hälso- och sjukvårdsarbetare, vilkas språk- och kulturkompetens kunde tillvaratas mer aktivt och systematiskt än vad som görs idag. Sametinget anser att landstingen bör få i uppgift att organisera sin verksamhet så att dessa kompetenser tillgängliggörs. Ett exempel på ett sådant arbete har genomförts av Region Jämtland Härjedalen som bildat ett samiskt personalnätverk.

9.3.2 Ett centrum för samisk hälsa kan bidra med forskning och metodutveckling

Enligt utredningens bedömning bör regeringen överväga att etablera ett centrum för samisk hälsa. Centrumet bör både kunna sprida kunskap bland landsting samt bedriva och stötta forskning. Ett sådant centrum kan utveckla metoder som på sikt även skulle kunna tillämpas i förhållande till övriga nationella minoriteter

Sametinget instämmer i utredningens bedömning om att ett centrum för samisk hälsa bör etableras. Sametinget har senast i redovisningen av regeringsuppdraget kunskapssammanställning om samers psykosociala ohälsa lämnat förslag om ett centrum för samisk hälsa[27]. Sametinget anser att det samiska folket själva ska ansvara för verksamheten med centrum för samisk hälsa, allt i enlighet med artikel 15 i ramkonventionen och paragraf 5 i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Sametinget vänder sig mot att utredningen lämnar förslag på innehåll i verksamheten till exempel ”Ett sådant centrum kan utveckla metoder som på sikt även skulle kunna tillämpas i förhållande till övriga nationella minoriteter”. Sametinget anser att centrumet kommer att vara tillräckligt upptagen med frågor som rör samerna och urfolkets problematik. Det är inte rätt att jämföra ett urfolks rättigheter och behov med nationella minoriteters behov. Det framkommer väldigt tydligt i de undersökningar som finns att behoven är mycket olika hos urfolket samer och de nationella minoriteterna. Därför ska samernas hälsofrågor och behov av vård skiljas ut från de nationella minoriteterna.

9.3.3 Tydligare uppdrag till myndigheter att följa utvecklingen

Sametinget delar till viss del utredningens förslag.

[27] Kunskapssammanställning om samers psykosociala ohälsa, 2016

Sametinget anser att regeringen ska ge Sametinget mandat att följa och påverka frågor som rör samers hälsa, samt tilldelar resurser för arbetet.[28]
Samerna har som urfolk lika rätt till högsta möjliga fysiska och psykiska hälsa samt rätt att själva aktivt medverka till att utveckla och avgöra sin egen hälsa. Detta stipulerar FN:s Urfolksdeklaration, vilken Sverige undertecknat. Sametinget saknar trots detta helt mandat och resurser för att kunna sätta sig in i samiska hälsofrågor och utifrån detta framföra det samiska folkets synpunkter.
Med Sametinget som en aktiv part i frågor som rör samisk hälsa möjliggörs i betydligt högre utsträckning att det samiska folkets prioriteringar och behov kring sin egen hälsa blir framförda och tagna i beaktande

10.2.1 De samiska språkcentrumen bör fortsätta sitt arbete

Sametinget delar utredningens bedömning angående Samisk språkcentrum men har synpunkter på hur utvärderingen gått till. Utvärderingen om samiskt språkcentrum har genomförts genom direktkontakt med de anställda på Samisk språkcentrum och det vore önskvärt att utredningen även kontaktat Sametingets ledning eller Sametingets politiska ledning för ytterligare synpunkter. Sametinget noterar att rubriken för avsnittet är felaktig och vill förtydliga att det bara finns ett Samisk språkcentrum med personal på två av Sametingets kontor.

10.2.2 Språkcentrum eller liknande insatser bör övervägas även för de andra minoritetsspråken

Sametinget finner det beklagligt att utredningen inte föreslår ytterligare språkcentrum som är lokaliserade inom andra samiska språkområden. Det är stor skillnad på de olika samiska språken och målsättningar och utmaningar ser olika ut för olika språkområden. Det är viktigt att Samiskt språkcentrum har resurser för att nå ut till så många samer som möjligt och kunna bidra till revitaliseringen av alla samiska språk.[29]
Enligt Sametinget ärinrättande av fler språkcentrum belägna inom respektive språkområde nödvändigt. Behovet av ytterligare samiska språkcentrum har Sametinget tagit upp vid flertal tillfällen med regeringen. Även utredningen Återta mitt språk (SOU 2006:19) hade samma åsikt i fråga:

"Efter hand bör etableringar även ske i de lule- och nordsamiska områdena, så att språkarbetet kan stärkas även där."[30]

Sametinget har tagit del av erfarenheter från Norge som visar att lokalisering av språkcentrum har stor betydelse för lokalsamhället eftersom det bidrar till att stärka kompetensen i samiska språk och kultur. Språkcentrum bidrar till att skapa språkarenor och kan verka för att vara identitetsskapande för den samiska befolkningen i verksamhetsområdet.[31]

---

[28] Kunskapssammanställning om samers psykosociala ohälsa, 2016
[29] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram antaget av plenum 2016-05-31 – 06-02,
[30] Återta mitt språk (SOU 2006:19)
[31] Nygaard V., Varis Balto, À.M., Solstad, M., Solstad, K.J. (2012) Evaluering av samiske språkcentre, Rapport 2012:6, Norut, Norge

Sametinget ser även att enskilda kommuner i förvaltningsområdet för samiska får möjlighet att inrätta språkcentrum som verkar lokalt i kommunen, enligt norsk modell. Vissa av dessa språkcentrum finansieras av kommunen.[32]

Konsekvensbeskrivning
Sametingets förslag om inrättande av nya samiska språkcentrum påverkar utredningens konsekvensanalys inom detta område.

11.2 Public service och annan media

Sametinget instämmer i utredningens bedömning.
Under avsnittet skriver utredningen att de nationella minoriteterna visserligen kan ha behov också av nyhetssändningar på minoritetsspråk, men detta är inte nödvändigtvis det främsta behovet. Det är i högre grad språk och kultur som behöver utrymme i sändningarna. Sametinget har en annan åsikt. Sametinget anser av demokratiskäl är det betydelsefullt att samer kan ta del av samhällsdebatten på de olika samiska språken.
Sametinget anser att public serviceverksamheternas ansvar gentemot de samiska språken måste klargöras tydligare, mot bakgrund av att samerna är urfolk i Sverige. De samiska språkens behov av språkvård bör beaktas i public serviceföretagens verksamhet, på samma sätt som svenskan, för att upprätthålla den goda kvalité som public serviceproduktioner ska hålla. Public servicebolagen ska få ett större ansvar för de samiska språken och kulturen, på samma sätt som NRK har i Norge. Sametinget anser vidare att public servicebolagens ansvar för de samiska språken och kulturen ska skrivas in särskilt i sändningstillstånden. Även en ambitiös och tydlig målsättning som rör de samiska språken och kulturen ska skrivas in.

Utredningen uppger vidare att Granskningsnämnden för radio och tv bedömt att public service bolagen uppfyllt kravet på dialog med de nationella minoriteterna. Detta uppges delas inte av minoritetsföreträdare. Sverigefinländarnas delegation och STR-T framhåller bristen av delaktighet i beslut som rör bland annat sändningstider och programinnehåll. Sametinget noterar återigen att utredningen inte ansträngt sig att ta reda på samernas syn i frågan. För att påståendet ska vara trovärdigt borde även företrädare för samerna, judarna och romerna ha hörts.

Sametinget delar utredningens bedömning att i det kommande sändningstillståndet bör hänsyns tas till både kvantitet och kvalitet. Det är viktigt att de samiskspråkiga sändningarna har hög kvalité och att samiskan är vårdad och begriplig. Sametinget anser att både sändningstid och resurser måste öka för att samiskt public service ska kunna spegla bredden av alla aktiviteter som berör utvecklingen av det samiska samhället. Utgångspunkten skavara att det som gäller för svenska också gäller för de samiska språken.[33]

11.3 Utbildningsväsende och läromedel

Utredningen hänvisar till en undersökning som Sisuradio genomfört 2017 som visar på stora brister när det gäller undervisning om de nationella minoriteterna. Sametinget hade föredragit att Skolinspektionen gjort denna granskning för att ge mer tyngd till resultatet.

[32] Utredningen NOU 2016:18
[33] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram, antagen av plenum 2016-05-31 – 06-02

11.3.1 Förbättrad uppfyllelse av läroplanernas målsättning

Sametinget håller med utredningens förslag angående granskning av läromedel. Sametingets erfarenhet är att det råder kunskapsbrist om samer bland många lärare. Därför är det extra viktigt att rätt och aktuell kunskap om samer förmedlas i läromedlen.
Idag innehåller läroplanerna i grundskolan obligatorisk undervisning i frågor som rör samerna i ämnena historia, religion och samhällskunskap. Detta är positivt, men Sametinget ifrågasätter vilken kunskap som förmedlas i undervisningen eftersom i regel är även lärarnas kunskaper om samiska förhållanden bristfällig. Detta leder till att undervisning inte blir tillräcklig för att ge eleverna den grundläggande kunskap som är nödvändig bland annat för att utradera befästa fördomar och missuppfattningar. Detta är absolut avgörande för en förändring av rådande attityder gentemot samer. Många samiska barn och ungdomar vittnar om att de får lära både sina klasskamrater, men också lärare, om samiska förhållanden.
Sametingets uppfattning är att införande av frågor om urfolket samer i nationella prov skulle förbättra kunskapen om samerna i enlighet med skolans styrdokument.

11.3.2 Förbättrade kunskaper bland lärarna

Sametinget delar i stort utredningens förslag om examensmål för förskollärare, grundskollärare och ämneslärare.
Enligt Sametinget ska samernas särskilda rättigheter som urfolk uppmärksammas i examensmålen. Sametinget föreslår därför följande kompletteringar (se understrykning och fetstil nedan).

4. Färdighet och förmåga
– visa förmåga att kommunicera och förankra förskolans värdegrund, inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna, *i synnerhet* **urfolket samer** *och de nationella minoriteternas rättigheter*, […]
5. Värderingsförmåga och förhållningssätt
– visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen *och nationella minoriteters rättigheter enligt Europarådets konventioner*, **FN:s Urfolksdeklaration** samt en hållbar utveckling, och […]

Vidare är det utredningens bedömning att Skolverket bör få i uppdrag att vidta kunskapshöjande insatser inom skolan även vad gäller nationella minoriteter.
Sametinget anser att Skolverkets kunskapshöjande insatser ska utformas i nära samarbete med Sametinget.

11.3.3 Ökad medvetenhet inom folkbildningen

Sametinget delar i stort utredningens förslag om examensmål för folkhögskolelärare.
Enligt Sametinget ska samernas särskilda rättigheter som urfolk uppmärksammas i examensmålen. Sametinget föreslår därför följande kompletteringar (se understrykning och fetstil nedan):

– visa förmåga att beakta frågor om demokrati och andra värdegrundsfrågor

som jämställdhet och jämlikhet, mångfald och
mänskliga rättigheter, *inklusive* **urfolket samer** *och de nationella minoriteternas rättigheter*, inom yrkesområdet […]

Utredningen uppger att vid sökning i kursutbudet vid folkhögskolor under våren 2017 fanns inga kurser i jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska.

Sametinget måste återigen komplettera utredningens bristfälliga underlag och innehåll om samer. Enligt uppgift från Sámij Åhpadusguovdásj /Samernas Utbildningscentrum har ett flertal kurser i de olika samiska språken genomförts under våren 2017. Sámij Åhpadusguovdásj bildades 1942 som Samernas folkhögskola. År 1999 ombildades den till Sámij Åhpadusguovdásj och är formellt inte längre en folkhögskola.

Sámij åhpadusguovdásj är en samisk utbildningsinstitution med gamla anor. Sedan starten har skolan gett utbildningar till det samiska folket. Skolan har haft och har en mycket stor betydelse för det samiska samhället. Sámij Åhpadusguovdásj är en samisk utbildningsinstitution, organiserad som en stiftelse med SSR, Svenska Samernas Riksförbund, Same Ätnam samt Jokkmokks kommun som stiftelsebildare. Stiftelsens stadgar styr verksamheten.

11.4.1 Uppföljningsmyndigheternas kunskapshöjande uppdrag

Enligt utredningens förslag bör uppföljningsmyndigheten ha ett tydligt kunskapshöjande och utåtriktat uppdrag.
Sametinget har inget att invända men menar att uppdraget redan ingår i myndighetens uppföljningsuppdrag.
Sametingets erfarenhet är att samordningen och uppföljningen av den minoritetspolitiska utvecklingen ofta försvårats av kunskapsbrist hos förvaltningsmyndigheter och allmänheten. En grundläggande uppgift har därför varit att producera informations- och kunskapshöjande material, arrangera utbildningar, informationsmöten och konferenser. Prioriterade målgrupper för åtgärderna har varit förvaltningsmyndigheter, förtroendevalda och nationella minoriteter. Insatser har även gjorts för allmänheten och civilsamhället genom stora kampanjer och deltagande i arrangemang av strategisk betydelse.

Trots den stora omfattning av kunskapshöjande aktiviteter som gjorts sedan år 2010 så är det konstant en större efterfrågan än vad Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm har resurser att tillgodose. Sametinget gör därför bedömningen att ytterligare resurser behöver tillföras uppdraget

11.4.2 Andra aktörer som arbetat med kunskapshöjande åtgärder

I avsnittet görs en beskrivning av hemsidan minoritet.se.
I uppföljningsrapport 2016 lämnar Sametinget till regeringen förslag på utvecklingsarbete med hemsidan. Sametinget hade sett att utredningen lämnat motsvarande förslag.
Sametingets bedömning är vidare att hemsidan behöver utökade resurser för att kunna genomföra önskade utvecklingsinsatser.

Sametinget ansvarar idag för hemsidan minoritet.se. Hemsidan sprider kunskap och information om minoritetspolitiken. Utredningen har föreslagit i avsnitt 5.2 att en särskild

myndighet bör inrättas för uppdraget att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken. Hemsidan är ett redskap som underlättar arbetet inom förvaltningsområdena och för uppföljningsmyndigheterna. **11.4.3 Det civila samhället har tagit stort ansvar för kunskapsspridning**

Sametinget vill återigen poängtera att det civila samiska samhället ska ha samma möjligheter som de nationella minoriteterna att bedriva ett påverkansarbete gentemot politiker och ett opionsbildande arbete i medier, vilket också bidrar till synligheten i samhället och medvetenheten om samers rättigheter. Se avsnitt 4.3.5

11.4.4 Vikten av förebilder och synlighet inom kulturen

Sametinget instämmer i stort i utredningens förslag. Enligt Sametinget ska urfolket samerna och de samiska språken tydliggöras i utredningens olika förslag Sametinget uppmanar regeringen att stödja inrättandet av en samisk nationalscen som utförligare beskrivs i Sametingets budgetunderlag 2018-2020.[34]

Sametinget tillsammans med Giron Sámi Teáhter arbetar för att få en samisk nationalscen i Sverige. Teaterns ambition är att bli en arena för demokratiska samtal och med sin verksamhet möta hela samiska befolkningen, gammal såväl som ung. En samisk nationalscen möjliggör att det samiska kulturarvet och identiteten berättas av teatern med fler teaterföreställningar, på fler platser, på fler av de samiska språken och med ännu större konstnärlig höjd.

11.4.5 Skyltning och flaggning

Utredningen Att återta mitt språk (SOU 2006:19) föreslår att Sametinget bör vara den myndighet som i ett slutligt steg avgör samiska ortnamn. Sametinget delar denna uppfattning och föreslår att regeringen snarast ger Sametinget denna uppgift samt tilldelar resurser för arbetet. Sametinget anser att det finns ett självbestämmandeperspektiv i frågan. Det arbete som görs angående samiska ortnamn bör vara samlat i en samisk myndighet. Idag har Institutet för språk- och folkminnen (ISOF) granskningsansvaret för ortnamn och Lantmäteriet beslutar om ortnamn efter rekommendation från ISOF.

Sameradion och SVT Sápmi har nyligen belyst svårigheter att använda samiska ortnamn vid brevförsändelser. Det framkom att Post- och telestyrelsen inte har beredskap att hantera postsändningar med samiska namn på postorter. Brev med det samiska ortnamnet Jåhkåmåhkke har returnerats med meddelandet att adressen var felaktig eller ofullständig.[35]

Detta är helt oacceptabelt enligt Sametinget och regeringen bör se över regleringen. I regeringens proposition Från erkännande till egenmakt (2008/09:158) anser regeringen att ortnamn på samiska som fastställts av Lantmäteriverket också ska kunna ingå i Sveriges officiella postnummersystem på samma sätt som svenska namn. Ett sådant exempel är 981 33 Giron (Kiruna).

---

[34]Budgetunderlag 2018-2020, dnr 2017-300

[35] http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6746417
http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6749746
http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6752320
http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6752320

12 Övriga frågor som regeringen bör uppmärksamma

Sametinget hade önskat att utredningen behandlat frågan om den enskildes rätt och behov av att använda de samiska språken inom verksamhet som bedrivs enligt LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387). Sametinget har uppmärksammat detta i kontakt med regeringen. Behovet av en översyn av gällande lagstiftning och dess tillämpning har även lyfts av Nordens Välfärdscenter i rapporten, Levnadsförhållanden bland samer med funktionsnedsättning i Sverige.[36]

12.1 Språk som diskrimineringsgrund.

Sametinget konstaterar att utredningens förslag om att införa språk som diskrimineringsgrund stämmer överens med Sametingets förslag till åtgärd som lämnades i årsrapport 2016.

12.2 Frågan om vilka nationella minoriteter och minoritetsspråk som bör erkännas av Sverige

Sametinget har redan i kapitel två konstaterat att utredningen inte behandlat samernas önskemål om att benämnas som urfolk som talar flera samiska språk. Sametinget vill komplettera utredningens korta beskrivning om samer.

Sveriges riksdag har år 1977 erkänt att samerna är ett urfolk som har folkrättsliga krav på en kulturell särbehandling i Sverige. [37]I regeringsformen 1 kapitel paragraf 2 stadgas att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Urfolket samerna ingår även i gruppen nationella minoriteter enligt lag (2007:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetsspråklagstiftningen har uppkommit av Sveriges strävan att uppfylla Europarådets ramkonvention och stadgan om minoritets- och landsdelsspråk. Sametinget har i samband med Europarådets hearing 2017 lyft problematiken att stadgans utformning verkar utgöra hinder för Sverige att tillmötesgå Sametingets begäran om att samerna ska ses och behandlas som ett urfolk med en särskild ställning i landet. Sametinget fick som svar att det är upp till staten att organisera arbetet enligt intentionerna i Europarådets ramkonvention och stadgan om minoritets- och landsdelsspråk.

Sametinget uppmanar regeringen att se över sitt förhållningssätt till urfolket samerna och dess folkvalda parlament utifrån ovan nämnda konventioner, Barnkonventionen samt FN:s deklaration om urfolkens rättigheter. Enligt Sametinget ska i framtida lagstiftning samerna omnämnas och betraktas som urfolk i eget land med folkrättsliga krav på en kulturell särbehandling. De olika samiska språken ska namnges.

12.3 Bevarandeprogram för minoritetsspråken

Sametinget har inget emot utredningens förslag om utformandet av ett långsiktigt bevarande program och konstaterar att utredningens förslag överensstämmer med det förslag till åtgärd som sametinget lämnade i årsrapport 2015.

[36] www.nordicwelfare.org, 2016

[37] Prop 1976/77:80, bet 1976/77:KrU43

Utbildning är bland de viktigaste språkbevarande och språkstimulerande åtgärderna. De insatser som görs i dag inom utbildningsväsendet är inte tillräckliga för att utveckla barns samiska språk.
Sametinget anser att Sámij Åhpadusguovdásj bör få ansvaret för att inrätta ett permanent mentor – lärling program.[38] Syftet med programmet är att alla samer ska få möjlighet att utveckla sitt språk utifrån individuella behov och på sikt att fler barn och unga blir förstaspråkstalare.

12.5 Språkvårdande arbete och revitalisering

Sametinget uppfattar utredningens bedömning och förslag om det språkvårdande arbetet och revitalisering som otydliga. För Sametinget är det självklart att ansvaret för språkvård när det gäller de samiska språken ska hanteras av Sametinget och ingen annan myndighet.[39] Sametinget har i budgetunderlag[40]påtalat behovet av utökade resurser för det samnordiska språkvårdsarbetet. För att stärka och utveckla det samnordiska språkarbetet driver sametingen i Sverige, Norge och Finland genom Samiskt Parlamentariskt Råd (SPR), ett gemensamt språkvårds- och terminologiarbete i projektet Giellagáldu. Sametinget anser att det nu är hög tid att permanenta det långvariga projektet[41] och att regeringen ger Sametinget resurser enligt budgetunderlag 2018-2020.

Sametinget anser vidare att behovet av fortsatta insatser för att stärka vuxna samers läs- och skrivkunnighet i de samiska språken kvarstår. Många vuxna har aldrig fått lära sig att läsa och skriva på sitt modersmål. Vuxna samer behöver förbättra sina språkkunskaper i samiska för att kunna återta språket och som aktiva talare bättre kunna stödja barnens språkutveckling. Eftersom statens politik är den bakomliggande orsaken till att samer har förlorat sitt samiska språk, ska inte individen själv belastas genom kostnader i samband med att man vill återta sitt modersmål. Regeringen ska tilldela Sametinget resurser till insatser så att alla samer ska ha möjlighet att återta och/eller stärka sitt samiska språk utifrån individuella behov.[42]

12.6 Historiska kränkningar

Sametinget delar utredningens bedömning angående de historiska kränkningarna. Sametinget anser att det är hög tid att staten gör upp med och försöker komma till rätta med de historiska oförätter som det samiska folket utsatts för och alltjämt påverkas av. En viktig del i detta arbete är Sametinget och Diskrimineringsombudsmannens (DO) påbörjade arbetet för inrättandet av en oberoende sanningskommission.

12.7 Behovet av institutioner

Enligt utredningens bedömning finns det behov av starka institutioner för de nationella minoriteternas språk och kultur.

---

[38] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram, antagen av plenum 2016-05-31 – 06-02
[39] Sametingslagen (1992:1433) 2 kap. § 1 p.3
[40] Budgetunderlag 2018-2020, dnr 2017-300
[41] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram antaget av plenum 2016-05-31 – 06-02
[42] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram antaget av plenum 2016-05-31 – 06-02

Sametinget konstaterar att utredningen inte varit beredd att värna eller föreslå fler uppgifter till Sametinget. Ett flertal av utredningens förslag och bedömningar kommer i slutändan att påverka Sametingets stabilitet negativt, då olika uppgifter föreslås förflyttas från myndigheten samt att önskemålet om fler samiska språkcentrum inte behandlats. Sametinget är det centrala navet i vilket samiska frågor ska behandlas.

Tilläggsförslag från Sametinget

Samisk språklag[43]

För att säkerställa samers språkliga rättigheter, är det enligt Sametinget viktigt att svensk lagstiftning harmoniserar med de internationella överenskommelser Sverige har antagit. Sametinget har vid flertal tillfällen uppmärksammat regeringen att det finns otydligheter och/eller svagheter i lagformuleringar som kan försvåra det samiska språkarbetet.

Sametinget anser att en samisk språklag som säkerställer samernas språkliga rättigheter i realiteten är nödvändig. Denna lag ska ersätta andra språklagar som reglerar samernas språkliga rättigheter. Utformandet av en samisk språklag ska göras av regeringen i samarbete med Sametinget och de samiska riksorganisationerna och det är även viktigt att funktionshindrade samers språkliga rättigheter också omnämns specifikt i denna lag.

Avslutningsvis anser Sametinget att utredningens förslag inte är tillräckliga för att säkerställa Sveriges åtagande enligt Europarådets Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk .

Beslut i ärendet har fattats av Sametingets plenum i Giron (Kiruna) den 2-5 oktober 2017, paragraf 31.

Paulus Kuoljok

Sametingets presidieordförande

[43] Sametingets språkpolitiska handlingsprogram antaget av plenum 2016-05-31 – 06-02